

УДК 376.42:004.946-053.4:616.89-008.434

DOI <https://doi.org/10.32782/health-2024.4.21>

АНАЛІЗ ОСВІТНЬО-ВИХОВНИХ ПЛАНІВ ЩОДО РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ В ІНКЛЮЗИВНИХ ГРУПАХ ЗДО ЗАСОБАМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Чекан Оксана Іванівна,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної та спеціальної освіти

Мукачівського державного університету

ORCID: 0000-0002-3480-6366

Researcher ID: DVB-4164-2022

Scopus Author ID: 57202804465

Попович Надія Ференцівна,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій

Мукачівського державного університету

ORCID: 0000-0002-9259-5069

Researcher ID: KBQ-4481-2024

Марценюк Владислав Андрійович,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня

ОС доктор філософії

спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»

Розвиток зв'язного мовлення у дітей з аутизмом є одним із ключових завдань сучасної інклюзивної освіти. У зв'язку із цим виникає потреба у впровадженні ефективних методик і технологій, які сприяють формуванню комунікативних навичок у дітей-аутистів. Одним із поширених підходів є використання ігрових методів, зокрема дидактичних і мовленнєвих ігор, що давно довели свою результативність у педагогічній практиці. Проте важливо дослідити, як саме ці методики інтегруються в освітньо-виховний процес інклюзивних груп, які працюють із дітьми з аутизмом, і наскільки ефективними є ці методи для різних аспектів мовленнєвого розвитку.

У межах цього дослідження було проведено аналіз освітньо-виховних планів вихователів, які працюють у закладах дошкільної освіти (ЗДО) з дітьми з аутизмом. Було проаналізовано 200 планів з метою визначення кількості та типів мовленнєвих ігор, що використовуються для розвитку зв'язного мовлення. Особливу увагу приділено тому, як ігрові вправи інтегруються у структуру занять і як вони впливають на розвиток монологічного та діалогічного мовлення. Окрім цього, досліджено рівень використання сучасних цифрових технологій у процесі розвитку комунікативних навичок дітей з аутизмом.

Результати дослідження показали, що найпоширенішими методами для розвитку мовлення залишаються дидактичні ігри з використанням наочності, які здебільшого застосовуються для виховання звукової культури мовлення та збагачення словникового запасу. Однак ігри для розвитку діалогічного та монологічного мовлення використовуються рідко, а мовленнєві ігрові ситуації не отримали широкого застосування. Аналіз також засвідчив недостатнє впровадження цифрових технологій у планах вихователів, що обмежує можливості для розвитку мовленнєвих і комунікативних навичок дітей з аутизмом.

У статті висвітлено важливість удосконалення освітньо-виховних планів шляхом інтеграції сучасних інтерактивних методик і цифрових засобів, які можуть ефективно підтримати розвиток зв'язного мовлення у дітей з аутистичними порушеннями.

Ключові слова: інклюзивна освіта, діти з аутизмом, розвиток мовлення, зв'язне мовлення, мовленнєві ігри, дидактичні ігри, індивідуальні програми розвитку, освітньо-виховні плани, розвиток комунікативних навичок, цифрові технології, інтерактивні методики, інклюзивні групи, мовленнєві вправи, монологічне мовлення, діалогічне мовлення, вербальні ігри, цифровізація.

Oksana Chekan, Nadiya Popovych, Vladyslav Martseniuk. Analysis of educational plans for the development of coherent speech in children with autism in inclusive preschool groups through digitalization tools

The development of coherent speech in children with autism is one of the key tasks of modern inclusive education. In this regard, there is a need to implement effective methods and technologies that contribute to the formation of

communication skills in autistic children. One of the common approaches is the use of play-based methods, particularly didactic and speech games, which have long proven their effectiveness in pedagogical practice. However, it is important to explore how these methods are integrated into the educational process of inclusive groups working with children with autism and how effective these methods are for various aspects of speech development.

Within the framework of this study, an analysis was conducted on the educational plans of teachers working in preschool education institutions (PEIs) with children with autism. A total of 200 plans were analyzed to determine the number and types of speech games used to develop coherent speech. Special attention was paid to how play activities are integrated into lesson structures and their impact on the development of monologic and dialogic speech. Additionally, the study examined the use of modern digital technologies in the process of developing communication skills in children with autism.

The research results showed that the most common methods for speech development remain didactic games using visual aids, which are primarily applied for fostering correct sound production and enriching vocabulary. However, games for the development of dialogic and monologic speech are rarely used, and speech play situations have not been widely applied. The analysis also revealed insufficient implementation of digital technologies in the teachers' plans, which limits the opportunities for the development of speech and communication skills in children with autism.

The article highlights the importance of improving educational plans by integrating modern interactive methods and digital tools that can effectively support the development of coherent speech in children with autism spectrum disorders.

Key words: inclusive education, children with autism, speech development, coherent speech, speech games, didactic games, individual development programs, educational plans, communication skills development, digital technologies, interactive methods, inclusive groups, speech exercises, monologic speech, dialogic speech, verbal games, digitalization.

Вступ. Проблема розвитку зв'язного мовлення у дітей з особливими освітніми потребами, зокрема дітей з аутизмом, залишається одним із пріоритетних завдань сучасної інклюзивної освіти. В умовах інклюзивних груп закладів дошкільної освіти (ЗДО) важливим є пошук ефективних методик і технологій, що сприяють формуванню комунікативних навичок і мовленнєвих компетентностей у дітей-аутистів. Оскільки мовленнєвий розвиток дітей з аутизмом часто супроводжується значними труднощами, вихователі інклюзивних груп потребують спеціальних підходів для стимулювання означеного процесу.

Ігрові методики, зокрема дидактичні та мовленнєві ігри, показали свою ефективність у практиці розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку. Проте існує потреба в систематичному дослідженні того, як означені методи інтегруються в освітньо-виховні плани для дітей з аутизмом, які аспекти є найбільш результативними та як сучасні технології можуть сприяти освітньому процесу. Особливо актуальним є питання застосування цифрових засобів, здатних підтримати розвиток мовлення у дітей, які часто краще сприймають інформацію через візуальні або інтерактивні канали.

Мета – дослідити ефективність освітньо-виховних планів для розвитку зв'язного мовлення у дітей з аутизмом в інклюзивних групах ЗДО, виявити найбільш результативні методи та технології, зокрема ігрові вправи та сучасні цифрові засоби, що сприяють покращенню комунікативних навичок у дітей з аутизмом.

Завдання:

1. Проаналізувати освітньо-виховні плани, зокрема кількість і типи мовленнєвих ігор, що

використовуються для розвитку зв'язного мовлення у дітей з аутизмом.

2. Визначити, які ігрові вправи та методики є найбільш поширеними у планах щодо розвитку зв'язного мовлення.

3. Оцінити, наскільки мовленнєві вправи інтегровані в повсякденну діяльність дітей в інклюзивних групах ЗДО.

4. Виявити частоту використання цифрових технологій у планах роботи з дітьми з аутизмом.

Методи дослідження:

1. Аналіз документів. Збір та аналіз освітньо-виховних планів вихователів інклюзивних груп, що дає можливість визначити кількість та типи мовленнєвих ігор, методів і технологій, які застосовуються для розвитку зв'язного мовлення у дітей з аутизмом.

2. Контент-аналіз. Детальний аналіз змісту мовленнєвих вправ та ігор для визначення їх ефективності в розвитку різних типів мовлення (монологічного, діалогічного) і комунікативних навичок. Зокрема, аналіз структурованості ігор, їхньої інтеграції у повсякденну діяльність.

3. Статистичний аналіз. Оцінка кількісних показників (відсоткове співвідношення) використання мовленнєвих ігор, вправ і цифрових технологій в освітньо-виховних планах, що виявить тенденції у використанні тих чи інших методів та технологій.

4. Порівняльний аналіз. Порівняння використання різних видів ігор і методик (дидактичні ігри, мовленнєві вправи, цифрові технології) для розвитку зв'язного мовлення дітей з аутизмом у різних закладах освіти (на прикладі окремих дитячих садків).

5. Метод спостереження. Спостереження за проведенням ігор і мовленнєвих вправ у реаль-

них умовах роботи з дітьми-аутистами допомагає оцінити, як теоретично заплановані вправи реалізуються на практиці.

Результати дослідження. Було проведено аналіз 200 планів освітньо-виховної роботи. Метою аналізу було визначити кількість ігрових вправ та ігрових ситуацій, запланованих для розвитку зв'язного мовлення, з'ясувати, як подані ігри інтегровані в структуру інших занять чи застосовуються в повсякденній діяльності. Результати аналізу планів освітньо-виховної роботи вихователів, які працюють в інклюзивних групах, за один навчальний рік наведені нижче.

Як засвідчили результати, дидактичні ігри з використанням наочності є найпоширенішим методом розвитку зв'язного мовлення в практиці сучасних ЗДО. Дидактичні ігри з використанням наочності були заплановані на розвиток граматично правильного мовлення у 60% проаналізованих планів, охоплюючи всі тематичні та частково комплексні поняття. Для виховання звукової культури мовлення дидактичні ігри включені у всі 100% планів, які були представлені, як на тематичних, так і на комплексних заняттях. Крім того, для збагачення, уточнення й активізації словникового запасу дидактичні ігри з використанням наочності застосовували у 60% проаналізованих нами планів, здебільшого на тематичних і деяких комплексних заняттях.

Що стосується розвитку зв'язного мовлення, то дидактичні ігри з наочністю планувалися вихователями досить рідко. Зокрема, для розвитку діалогічного мовлення передбачено тільки у 4% планів, а ігри на розвиток монологічного мовлення – у 20% планів. Означене проілюструємо прикладами: ЗДО № 10, м. Мукачеве, середня група. Гра «Опиши, я відгадаю». Мета: розширення та поглиблення знань дітей про овочі та фрукти, активізація словникового запасу. Матеріал: овочі, фрукти; ЗДО № 33, м. Мукачеве, старша група. Гра «Говори правильно». Мета: вправляння дітей у звуковому аналізі мовлення, визначення наявності та місця звуків у словах. Матеріал: великі картинки, поділені на клітинки, та маленькі картинки із зображенням аналогічних предметів.

Словесні дидактичні ігри вихователями плануються здебільшого з для виховання звукової культури мовлення, що відображено у 72% планів, а також для збагачення, уточнення й активізації словникового запасу, що зафіксовано у 82% планів. Ігри відповідної категорії, спрямовані на розвиток граматично правильного мовлення, було

відзначено у 30% планів. На жаль, як показує аналіз, найрідше словесні дидактичні ігри використовувалися для розвитку зв'язного мовлення. Тільки у 28% планів словесні дидактичні ігри було передбачено для розвитку монологічного мовлення, і тільки у 2% планів – для розвитку діалогічного мовлення.

Для прикладу, у ЗДО № 16, м. Ужгород, середня група, використовується гра «Назви слово», метою якої є активізація словника за допомогою антонімів. Інша гра – «Що з чого зроблено?» – спрямована на збагачення словникового запасу через вивчення матеріалів, з яких виготовлені предмети. У старшій групі ЗДО № 6, м. Рівне, застосовується гра «Четвертий зайвий», яка має на меті уточнення знань дітей щодо роду іменників та розвиток умінь використовувати займенники (він, вона, воно). У ЗДО № 2, м. Мукачеве, у середній групі проводиться гра «Поклич ляльку», метою якої є навчання дітей інтонаційно виділяти звуки [с], [з], [ш], [р] на початку слова. У ЗДО № 50, м. Одеса, у середній групі проводять гру «Опиши іграшку», яка спрямована на навчання дітей описувати знайомі іграшки та складати описові розповіді за зразком вихователя.

Аналіз планів показав, що мовленнєві ігрові вправи вихователями використовуються досить обмежено. Найчастіше мовленнєві ігрові вправи застосовуються для закріплення правильної звуковимови у дітей молодшого та середнього віку, що відображено у 88% планів, а також для збагачення й активізації словникового запасу, що відзначено у 80% планів. Наприклад, у ЗДО № 8, м. Луцьк, середня група, використовувалася вправа «Впізнай, яку пісню співає дівчинка», метою якої було навчання дітей виділяти перший звук у слові. У старшій групі ЗДО № 16, м. Мукачеве, проводилася вправа «Назви два предмети», яка мала на меті активізацію словника дітей у процесі вивчення слів, що позначають почуття та вчинки (хороші й погані). У ЗДО № 12, м. Львів, у старшій групі використовувалася вправа «Впізнай звук», яка була спрямована на виховання інтонаційної виразності мовлення та закріплення правильної вимови звука [с]. Також у старшій групі ЗДО № 17, м. Мукачеве, проводилася вправа «Скажи інакше», метою якої було закріплення знань дітей про багатозначність слів і розвиток навичок точного вживання слів.

Мовленнєві ігрові вправи на розвиток граматично правильного мовлення використовуються рідко – відзначені тільки в 14% планів. Вправи для розвитку монологічного мовлення застосову-

ються тільки в 4% планів, а діалогічного – у 6%. Наприклад, у середній групі ЗДО № 29, м. Мукачево, проводилася вправа «Назви предмети», метою якої було закріплення знань дітей про рід і число іменників. У старшій групі ЗДО № 5, м. Рівне, використовувалася вправа «Більше речень?», яка спрямовувалася на навчання дітей складати речення різних типів (прості, поширені, складнопідрядні із сполучниками). У ЗДО № 6, м. Луцьк, у старшій групі проводилася вправа «Доповни», яка мала на меті формування вміння правильно використовувати дієслова у минулому, теперішньому та майбутньому часі. У ЗДО № 3, м. Мукачево, проводилася вправа «Схожий – не схожий», метою якої було стимулювання дітей до складання описів за картинками. У середній групі ЗДО № 2, м. Іршава, застосовувалася вправа «Описую», метою якої було навчання дітей описувати предмети в певній послідовності та вгадувати їх за описом.

Щодо планування мовленнєвих ігрових ситуацій, то їх використання є вкрай обмеженим. Результати аналізу планів засвідчили, що мовленнєві ситуації для розвитку граматично правильного мовлення передбачені лише в 4% планів. Ігрові ситуації для виховання звукової культури мовлення були включені в 6% планів, для збагачення й активізації словникового запасу – у 8%, а для розвитку діалогічного мовлення – у 4%. Жодної мовленнєвої ситуації на розвиток монологічного мовлення в проаналізованих планах виявлено не було.

Планування мовленнєвих ігрових ситуацій в освітньо-виховних планах майже не зустрічається. Аналіз показав такі результати: ситуації для розвитку граматично правильного мовлення виявлені тільки в 4% проаналізованих нами планів, для виховання звукової культури мовлення – у 6%, для збагачення й активізації словникового запасу – у 8%, а для розвитку діалогічного мовлення – у 4% планів. Ситуацій, спрямованих на розвиток монологічного мовлення, не було зафіксовано в жодному з проаналізованих планів.

Подано приклади застосування мовленнєвих ігрових ситуацій: ЗДО № 3, м. Іршава, старша група. Ситуація «Квіти». Мета: активізувати словниковий запас, пов'язаний із назвами квітів, кольорів та їх відтінків, а також узагальнювати поняття: «польові», «садові», «лугові», «лісові» квіти. ЗДО № 1, м. Хуст, старша група. Ситуація «У гостях». Мета: навчити дітей розрізняти тверді й м'які приголосні звуки. ЗДО № 20, м. Мукачево, старша група. Ситуація «Зустріч». Мета: навчити

дітей вести діалог із використанням формул мовленнєвого етикету.

Аналіз планів освітньо-виховної роботи показав, що вербальні ігри з метою розвитку мовлення дітей не були заплановані в жодному з планів занять. Лише у 15% планів передбачалися ігри-драматизації та ігри за змістом художніх творів, спрямовані на розваги дітей. Дидактичні ігри з наочністю та мовленнєві ігрові ситуації не були включені до проаналізованих нами планів для використання поза заняттями, у повсякденному житті. У деяких випадках планувалися словесні дидактичні ігри (у 2% планів) та мовленнєві ігрові вправи для закріплення звуковимови й словникового запасу (у 12% планів), здебільшого як індивідуальна робота з дітьми, які мають мовленнєві порушення.

Подано декілька прикладів індивідуальних занять: ЗДО № 7, м. Луцьк. Словесна гра «Повтори». Мета: допомогти Саші К. закріпити правильну вимову звука «р». ЗДО № 28, м. Ужгород. Ігрова вправа «Хто швидше». Мета: розвинути у Олі К. навички утворення слів з префіксами та суфіксами.

Аналіз планів освітньо-виховної роботи вихователів, які працюють в інклюзивних групах з дітьми-аутистами, засвідчує відсутність використання сучасних засобів цифровізації для розвитку мовлення та комунікативних навичок. Зокрема, подібно до ситуації з вербальними іграми, цифрові ресурси та технології не знаходять належного застосування в щоденній роботі, що особливо помітно в планах, які стосуються індивідуального розвитку дітей з аутизмом, де ефективне використання технологій могло б суттєво сприяти покращенню мовленнєвої активності.

У багатьох планах відсутня інтеграція цифрових інструментів, як-от спеціалізовані програми для розвитку мовлення, додатки для соціальної взаємодії та комунікативні платформи, що здатні адаптуватися до потреб дітей з аутизмом. Крім того, у планах не зустрічаються інтерактивні технології, які дозволяють в ігровій формі стимулювати мовленнєві навички в процесі використання звукових сигналів, візуальних підказок або спеціальних додатків для навчання правильній артикуляції.

Як показує аналіз, у випадках, коли мовленнєві вправи все ж використовуються, це здебільшого відбувається в рамках традиційних методів, без залучення цифрових технологій. Вихователі фокусуються на вербальних іграх для корекції звуковимови та збагачення словникового запасу. Проте наявні заходи реалізуються через індивіду-

альні заняття і не враховують можливості цифрових платформ, які могли б бути ефективними для візуалізації та закріплення матеріалу, особливо для дітей з аутизмом, які краще сприймають інформацію через візуальні канали.

Недостатня кількість цифрових технологій позиціонується у відсутності адаптованих мультимедійних інструментів, які могли б допомогти дітям з аутизмом впливати на розвиток зв'язного мовлення та комунікативних навичок. Наприклад, замість того щоб використовувати інтерактивні платформи для розвитку діалогічного та монологічного мовлення, вихователі більше покладаються на традиційні методи, які не завжди є ефективними для дітей з особливими освітніми потребами.

Висновки. Отже, аналіз освітньо-виховних планів показав, що в інклюзивних групах ЗДО основним інструментом для розвитку зв'язного мовлення залишаються дидактичні ігри з наочністю, спрямовані на виховання звукової культури мовлення та збагачення словникового запасу. Зокрема, мовленнєві ігри для розвитку діалогічного й монологічного мовлення використовуються значно рідше.

Найбільш поширені методики для розвитку зв'язного мовлення включають словесні дидактичні ігри, проте їх використання здебільшого обмежується простими мовленнєвими завданнями, а інтеграція їх у повсякденну діяльність є недостатньою для досягнення комплексного розвитку комунікативних навичок. Більшість мовленнєвих вправ виконуються в рамках формальних занять, що обмежує можливості для їх використання у природних комунікативних ситуаціях.

Частота використання цифрових технологій в освітньо-виховних планах інклюзивної групи в роботі з дітьми з аутизмом є низькою, що обмежує можливості для їх інтерактивного навчання й розвитку зв'язного мовлення.

З огляду на результати щодо розвитку зв'язного мовлення дітей з аутизмом потрібно посилити інтеграцію мовленнєвих вправ та ігор у повсякденну діяльність, а також активно використовувати цифрові технології, адаптовані до особливостей сприйняття інформації дітьми з аутизмом. Перспективою дослідження є необхідність упровадження сучасних методик і засобів цифровізації для ефективної роботи з дітьми в освітньо-виховному процесі ЗДО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєєнко-Лємовська Л. В. Розвиток творчості в дітей середнього дошкільного віку в театральній-ігровій діяльності. *Дошкільна освіта*. 2018. № 1 (19). С. 33–36.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) : наказ № 33 від 12.01.2021 МОН України. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
3. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Видання друге, доповнене. Київ : Видавничий дім «Слово», 2012. 304 с.
4. Бурова А. Організація ігор-драматизацій з дітьми старшого дошкільного віку в дошкільному навчальному закладі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. № 9. С. 51–58.
5. Гавриш Н. В. Інтелектуальна гра. *Дошкільне виховання*. 2003. № 6. С. 6–7.
6. Про дошкільну освіту : Закон України від 6 червня 2024 р. № 3788-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2024. № 24. Ст. 215.
7. Каніщенко А. П. Уроки розвитку зв'язного мовлення в початкових класах : методичний посібник для вчителя. Київ : Рута, 2000. 128 с.
8. Крайнова Ж. Формування комунікативної компетентності молодших школярів на заняттях з рідної мови. *Початкова школа*. 2003. № 11. С. 24–26.
9. Крикун М. Роль слова в розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. *Початкова школа*. 2003. № 11. С. 27–35.
10. Кудикіна Н. В. Теорія ігрової діяльності дітей : монографія. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2012. 235 с.
11. Найден О. Українська народна іграшка. Київ : Артєк, 1999. 252 с.
12. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2004. 456 с.

REFERENCES

1. Alekseenko-Lemovska, L.V. (2018). Rozvytok tvorchosti v ditey serednoho doshkilnoho viku v teatralno-ihroviy diyalnosti [Development of creativity in middle preschool children in theatrical and play activities]. *Doshkilna osvita*, 1 (19), 33–36 [in Ukrainian].
2. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (nova redaktsiia): nakaz No. 33 vid 12.01.2021 MON Ukrainy [Basic component of preschool education (new edition): Order No. 33 from 12.01.2021 by the Ministry of Education and Science of Ukraine]. Retrieved from https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [in Ukrainian].

3. Bohush, A.M., & Lutsan, N.I. (2012). *Movlennevo-ihrova diyalnist doshkilnykiv: movlennevi ihry, sytuatsii, vpravy* [Speech-play activities of preschoolers: speech games, situations, exercises] (2nd ed.). Kyiv: Vydavnychi Dim "Slovo" [in Ukrainian].
4. Burova, A. (2011). *Orhanizatsiia ihor-dramatyzatsiy z ditmy starshoho doshkilnoho viku v doshkilnomu navchalnomu zakladi* [Organization of dramatization games with senior preschool children in a preschool institution]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu*, 9, 51–58 [in Ukrainian].
5. Havrysh, N.V. (2003). *Intelektualna hra* [Intellectual game]. *Doshkilne Vykhovannia*, 6, 6–7 [in Ukrainian].
6. *Pro doshkilnu osvitu: Zakon Ukrainy vid 6 chervnia 2024 r. No. 3788-IX* [Law of Ukraine "On Preschool Education" from June 6, 2024, No. 3788-IX]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 24, art. 215 [in Ukrainian].
7. Kanishchenko, A.P. (2000). *Uroky rozvytku zviaznoho movlennia v pochatkovykh klasakh: Metodychnyi posibnyk dlia vchytelia* [Lessons on the development of coherent speech in primary school: A methodological guide for teachers]. Kyiv: Ruta [in Ukrainian].
8. Krainova, Zh. (2003). *Formuvannia komunikativnoi kompetentnosti molodshykh shkolariv na zaniattiakh z ridnoi movy* [Formation of communicative competence of junior students in native language classes]. *Pochatkova Shkola*, 11, 24–26 [in Ukrainian].
9. Krykun, M. (2003). *Rol slova v rozvytku zviaznoho movlennia molodshykh shkolariv* [The role of the word in the development of coherent speech in junior students]. *Pochatkova Shkola*, 11, 27–35 [in Ukrainian].
10. Kudykina, N.V. (2012). *Teoriia ihrovoi diialnosti ditey: monohrafiia* [Theory of children's play activities: monograph]. Kyiv: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka [in Ukrainian].
11. Naiden, O. (1999). *Ukrainska narodna ihrashka* [Ukrainian folk toy]. Kyiv: Artek [in Ukrainian].
12. Ponimanska, T.I. (2004). *Doshkilna pedahohika: navchalnyi posibnyk* [Preschool pedagogy: Textbook]. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].